

ΠΟΛΥΤΡΟΠΗ ΑΡΜΟΝΙΑ
ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΕΜΠΤΗ 6 ΜΑΪΟΥ 2021
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΘΕΜΑΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΕΠΤΑ (7)

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ

ΟΜΑΔΑ Α'

ΘΕΜΑ Α1

α. Εθνικόν Κομιτάτον : Πολιτικός σχηματισμός της Εθνοσυνέλευσης του 1862-1864 με μικρότερη απήχηση ήταν το Εθνικόν Κομιτάτον υπό τον Επαμεινώνδα Δεληγιώργη, που υποστήριζε την ανάπτυξη του κοινοβουλευτισμού και τον εκσυγχρονισμό της χώρας, οικονομική ανάπτυξη και μεταρρυθμίσεις στη διοίκηση και στο στρατό, πολιτισμική εξάπλωση στην Οθωμανική αυτοκρατορία.

β. Στρατιωτικός Σύνδεσμος: Το 1909 συντελείται μια τομή στην πολιτική ιστορία της Ελλάδας γενικότερα, και των πολιτικών κομμάτων ειδικότερα. Στις 15 Αυγούστου 1909 εκδηλώθηκε κίνημα στο Γουδί, το οποίο έγινε από τον Στρατιωτικό Σύνδεσμο, μια μυστική ένωση στρατιωτικών, με αιτήματα που αφορούσαν μεταρρυθμίσεις στο στρατό, τη διοίκηση, τη δικαιοσύνη, την εκπαίδευση και τη δημοσιονομική πολιτική. Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος δεν εγκαθίδρυσε δικτατορία, αλλά προώθησε τα αιτήματά του μέσω της Βουλής. Στις 15 Μαρτίου 1910 ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος διαλύθηκε έχοντας επιτύχει τις επιδιώξεις του.

γ. Διχοτόμηση της δραχμής: Το Μάρτιο του 1922 τα δημοσιονομικά δεδομένα έφτασαν σε πλήρες αδιέξοδο, το οποίο αντιμετωπίστηκε με έναν απρόσμενο τρόπο. Λίγους μήνες πριν από την κατάρρευση του Ελληνικού Μετώπου στη Μικρά Ασία, η Κυβέρνηση προέβη σε ένα πρωτότυπο εσωτερικό αναγκαστικό δάνειο, με διχοτόμηση του χαρτονομίσματος. Το αριστερό τμήμα εξακολουθούσε να κυκλοφορεί στο 50% της αναγραφόμενης αξίας, ενώ το δεξιό ανταλλάχθηκε με ομολογίες του Δημοσίου. Η επιχείρηση στέφθηκε από επιτυχία, το κράτος απέκτησε 1.200.000.000 δραχμές και το πείραμα επαναλήφθηκε το 1926. [Φυσικά, ο νομισματικός αυτός ελιγμός δεν στάθηκε ικανός να προλάβει τη Μικρασιατική καταστροφή και τις βαρύτατες συνέπειές της] .

ΘΕΜΑ Α2

- 1, Γ, IV
- 2, Α, III
- 3, Δ, II
- 4, Β, I

ΘΕΜΑ Β1

Στην Γ' Εθνοσυνέλευση (1826-1827) διάφορες ομάδες προσφύγων που είχαν καταφύγει στην ελεύθερη Ελλάδα επιχείρησαν να θέσουν το αίτημα της αποκατάστασής τους και ειδικά της μόνιμης εγκατάστασής τους. Γι' αυτό επιδίωξαν την εκπροσώπησή τους στη Συνέλευση. Από τους Μικρασιάτες, μόνο οι Σμυρναίοι ενεργοποιήθηκαν προς αυτήν την κατεύθυνση. Ζητούσαν από τη Συνέλευση: α) να εκπροσωπούνται σ' αυτήν και β) να προσδιοριστεί τόπος για τη δημιουργία συνοικισμού των διασκορπισμένων ελεύθερων Σμυρναίων. Μόνο το αίτημα του τόπου έγινε καταρχήν δεκτό. Αποφασίστηκε να δοθεί χώρος στην περιοχή του Ισθμού για να δημιουργηθεί πόλη με την επωνυμία «Νέα Σμύρνη». Η Συνέλευση παρέπεμψε το θέμα στη Βουλή, η οποία όμως δεν το προώθησε. Από τους Ηπειρώτες πρόσφυγες, πρώτοι οι Σουλιώτες πέτυχαν να εκπροσωπηθούν στην Γ' Εθνοσυνέλευση, όπου έθεσαν ως βασικό θέμα την παραχώρηση τόπου για μόνιμη εγκατάσταση. Στην Γ' Εθνοσυνέλευση οι Ψαριανοί ζήτησαν με καθυστέρηση να καθοριστεί τόπος προσφυγικού συνοικισμού τους. Έχοντας εξασφαλίσει στην πράξη χώρο εγκατάστασης στην Αίγινα δεν πιέζονταν, όπως άλλοι. Γενικά, το προσφυγικό ζήτημα στη διάρκεια της Επανάστασης δεν αντιμετωπίστηκε μεθοδικά εκ μέρους της πολιτικής ηγεσίας των Ελλήνων. Όπου έγιναν προσπάθειες για την περίθαλψη και την ενσωμάτωση των προσφύγων, αυτές στηρίχθηκαν στον αυθορμητισμό και τη συμπαράσταση των κατά τόπους ελληνικών κοινοτήτων ή σε εντελώς προσωρινά μέτρα των κυβερνήσεων. Αιτήματα προσφύγων τέθηκαν, αλλά όχι προσφυγικό ζήτημα συνολικά. Μόνο στην Γ' Εθνική Συνέλευση το προσφυγικό προβλήθηκε εντονότερα από τις διάφορες προσφυγικές ομάδες, που ζήτησαν την εκπροσώπησή τους στη Συνέλευση, για να προωθήσουν το αίτημα παροχής χώρου για μόνιμη εγκατάσταση στην ελεύθερη Ελλάδα. Το ψήφισμα της 5ης Μαΐου 1827, με το οποίο καλούνταν όλοι οι ορθόδοξοι «όσων αι πόλεις κατεστράφησαν, να προσέλθουν εις την Βουλήν να ζητήσουν τόπον και να εγείρουν νέας πόλεις», έδειχνε την τάση να επικρατήσει μία ευρύτερη αντίληψη για το προσφυγικό. Ωστόσο, οι επαναστατικές κυβερνήσεις δεν προχώρησαν στην υλοποίηση των αποφάσεών τους και δεν οργάνωσαν συνοικισμούς προσφύγων. Οι δυσμενέστατες συνθήκες κατά την Επανάσταση αλλά και οι κατά τόπους αντιδράσεις εμπόδισαν την εφαρμογή μέτρων για την επίλυση του προβλήματος.

ΘΕΜΑ Β2

Ο εξωτερικός δανεισμός διογκώθηκε κατά τη δεκαετία του 1880, και μέσα σε λίγα μόλις χρόνια η χώρα βρέθηκε να οφείλει ποσά πολλαπλάσια του ετήσιου προϋπολογισμού της. Το μεγαλύτερο μέρος των δανείων αυτών χρησίμευσε για την κάλυψη των τρεχόντων ελλειμμάτων των εθνικών προϋπολογισμών, καθώς και των δαπανών των στρατιωτικών κινητοποιήσεων (του 1877-1880 και του 1885-1886) και των εξοπλισμών (26.000.000 δραχμές από τα δάνεια χρησιμοποιήθηκαν για τη ναυπήγηση τριών θωρηκτών το 1889). Επίσης μεγάλα ποσά διατέθηκαν για την αποπληρωμή παλαιότερων δανείων. Μικρό μέρος απέμενε για παραγωγικές επενδύσεις και δημόσια έργα, ποσό όμως απαραίτητο, χωρίς το οποίο τα έργα αυτά δεν θα μπορούσαν να ολοκληρωθούν.

ΟΜΑΔΑ Β΄

ΘΕΜΑ Γ1

Η εθνική αφύπνιση των Τούρκων, που είχε ξεκινήσει από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, ενισχύθηκε μετά την εδαφική συρρίκνωση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Ο τουρκικός εθνικισμός συνέβαλε στην εχθρική αντιμετώπιση των μειονοτήτων που ζούσαν στην Οθωμανική αυτοκρατορία. Στο πρώτο απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας Μακεδονία περιγράφεται αυτή η εθνικιστική πολιτική, όπως εκφράστηκε από τους Νεότουρκους, ήδη από το 1911. Σύμφωνα με αυτούς δεν υφίστατο εθνικό ζήτημα στην Τουρκία και η μόνη επιλογή ήταν ο βίαιος εκτουρκισμός των εθνικών μειονοτήτων της Αυτοκρατορίας. Στο Συνέδριο που πραγματοποιήσαν εκείνη τη χρονιά αποφάσισαν την εξόντωση των μη τουρκικών εθνοτήτων και στην α΄ γενή αναφορά από τη σχετική απόφαση γίνεται αντιληπτό ότι η πειθώ δεν θα φέρει τον εκτουρκισμό, ο οποίος μπορεί να επιτευχθεί με το μόνο αποτελεσματικό μέσο, τη χρήση ένοπλης βίας. Στην ίδια απόφαση αναφέρεται επίσης ότι καμιά άλλη εθνότητα δεν μπορούσε να συντηρεί τις δικές της οργανώσεις ή να συμμετέχει σε όποια μορφή αυτοδιοίκησης, αφού αυτό ισοδυναμούσε με προδοσία απέναντι στην Αυτοκρατορία. Οι αρχικές φιλελεύθερες εξαγγελίες των Νεοτούρκων για ελευθερία, ισότητα, αδελφότητα και συμμετοχή όλων των εθνικών ομάδων της Αυτοκρατορίας στην εξουσία γρήγορα «ξεχάστηκαν» και στο στόχαστρο βρέθηκαν κυρίως οι Έλληνες και οι Αρμένιοι, καθώς είχαν συγκεντρώσει στα χέρια τους το η μεγαλύτερο μέρος του εμπορίου και της βιομηχανίας της χώρας. Η εκκρεμότητα επίσης στο ζήτημα της κατακύρωσης των νησιών του ανατολικού Αιγαίου στην Ελλάδα επιδεινώσε τις σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας, αφού η σχετική Συνθήκη των Αθηνών το Νοέμβριο του 1913 δεν επέλυσε το πρόβλημα. Η προκλητικότητα της τουρκικής πλευράς αποτυπώνεται στο β΄ κείμενο, όταν ο Τούρκος αντιπρόσωπος απείλησε ανοιχτά την ελληνική μειονότητα, προκειμένου να κάμψει την ανυποχώρητη Ελλάδα, στο θέμα των νησιών.

Τους πρώτους μήνες του 1914 έγιναν αθρόες μεταναστεύσεις Μουσουλμάνων της Σερβίας, της Βουλγαρίας και της Ελλάδας προς τη Μικρά Ασία, οι οποίες υποκινήθηκαν σε γενικές γραμμές από την τουρκική κυβέρνηση. Αυτό έδωσε το πρόσχημα στην τουρκική κυβέρνηση, σε συνδυασμό με την επικείμενη είσοδο της Τουρκίας στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο, να εκδιώξει τους Έλληνες. Πρώτα θύματα υπήρξαν οι Έλληνες της Ανατολικής Θράκης, οι οποίοι εκδιώχθηκαν από τις εστίες τους στις αρχές του 1914. Το Μάιο οι διωγμοί επεκτάθηκαν και στη Δυτική Μικρά Ασία, με το πρόσχημα της εκκένωσης της περιοχής απέναντι από τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, για στρατιωτικούς λόγους. Όλη η επιχείρηση έγινε με την καθοδήγηση των Γερμανών, συμμάχων των Τούρκων. Το τρίτο κείμενο είναι ενδεικτικό του ρόλου που διαδραμάτισε η Γερμανία στον αφελληνισμό της Μικράς Ασίας, παρουσιάζοντας συνάμα τους λόγους που την οδήγησαν σε αυτήν την πρακτική. Οι Γερμανοί είχαν τεράστια οικονομικά και στρατιωτικά συμφέροντα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, της οποίας την ακεραιότητα προήγαγαν, με την ελπίδα ότι θα μπορούσαν να ανταγωνιστούν τους Βρετανούς στην Ανατολή. Η ακεραιότητα όμως της

Οθωμανικής Αυτοκρατορίας προϋπέθετε την εξόντωση όλων εκείνων των εθνικών μειονοτήτων που ενίσχυαν τις διασπαστικές τάσεις στο εσωτερικό της (π. χ. Ελλήνων, Αρμενίων κ.ά.). Οι Έλληνες και οι Αρμένιοι συνιστούσαν εμπόδιο στην προσπάθεια οικονομικής διεξόδου και επέκτασης των γερμανικών συμφερόντων στην Ανατολή. Οι γερμανικές τράπεζες είχαν τεράστιες επενδύσεις στην Ασία, τις οποίες η Γερμανία έπρεπε να διαφυλάξει. Μετά το τέλος των Βαλκανικών πολέμων και πολύ περισσότερο με την έναρξη του Α΄ Παγκοσμίου, ο γερμανικός παράγοντας φανάτιζε τις τουρκικές μάζες καλλιεργώντας ένα δυσμενές κλίμα σε βάρος των μη τουρκικών μουσουλμανικών πληθυσμών, που ευνοούσε την υλοποίηση της απόφασης που είχε παρθεί στα 1911 από το συνέδριο των Νεότουρκων, όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Βέβαια, η εκκένωση των παραλίων από το ελληνικό στοιχείο μεθοδεύτηκε πρώτα με ανθελληνική εκστρατεία του τουρκικού τύπου και καταπίεση των Ελλήνων για να εξαναγκαστούν σε «εκούσια» μετανάστευση. Σε πολλές περιπτώσεις διαπράχθηκαν λεηλασίες και δολοφονίες σε βάρος των Ελλήνων.

ΘΕΜΑ Δ1

Α) Ήδη από το 1912, μετά τη σαρωτική νίκη του στις εκλογές, ο Βενιζέλος ήταν κυρίαρχος του πολιτικού παιχνιδιού, χωρίς ουσιαστική κοινοβουλευτική αντιπολίτευση. Το 1913, το βασιλιά Γεώργιο Α΄, που δολοφονήθηκε στη Θεσσαλονίκη μετά από 50 χρόνια στον ελληνικό θρόνο, διαδέχθηκε ο πρωτότοκος γιος του Κων/νος (αυταρχικός ως προς τη νοοτροπία και γερμανόφιλος σε αντίθεση με τον αγγλόφιλο πατέρα του). Μάλιστα, ένα χρόνο νωρίτερα ο Βενιζέλος είχε παραχωρήσει στον Κωνσταντίνο το αξίωμα του αρχιστράτηγου. Μέχρι το 1915 οι δύο ισχυρές προσωπικότητες δεν ήρθαν σε σύγκρουση. Τα κόμματα της αντιπολίτευσης αναγνώριζαν στο βασιλιά το δικαίωμα να επιβάλλει τη δική του άποψη για την εξωτερική πολιτική, παραβλέποντας ότι κάτι τέτοιο ήταν αντισυνταγματικό. Επρόκειτο για μια παγιωμένη τακτική, ήδη από τα χρόνια του Γεωργίου, σύμφωνα με την οποία το στέμμα καθόριζε την εξωτερική πολιτική και είχε τον πρώτο λόγο στο χειρισμό των εθνικών θεμάτων, ενώ η κυβέρνηση διαχειριζόταν την εσωτερική πολιτική και τα τρέχοντα θέματα. Σαφέστατα, όπως υπογραμμίζει και ο Ν. Αλιβιζάτος, επρόκειτο για μια κατάφωρη συνταγματική παραβίαση, εφόσον το σύνταγμα του 1864 κατοχύρωνε την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας, κατά την οποία η εξουσία πήγαζε από το λαό και άρα υπεύθυνη για την άσκηση της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής έπρεπε να είναι αποκλειστικά η εκλεγμένη από το λαό κυβέρνηση. Πάντως, αυτή η πρακτική ενίσχυε τους εχθρούς της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, ιδιαίτερα έναν κύκλο αντιδημοκρατικών αξιωματικών.

Με αφορμή τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο, εκφράστηκαν διαφορετικές απόψεις ως προς τη σκοπιμότητα ή μη της συμμετοχής της Ελλάδας στον πόλεμο. Οι Φιλελεύθεροι τάσσονταν υπέρ της συμμετοχής στον πόλεμο, στο πλευρό της Αντάντ, επειδή προσδοκούσαν ότι με αυτόν τον τρόπο η Ελλάδα θα είχε εδαφικά οφέλη. Ο βασιλιάς, όμως, και το Γενικό Επιτελείο είχαν διαφορετική εκτίμηση. Θεωρούσαν ανεύθυνη τη θέση

των Φιλελευθέρων, εκτιμώντας ότι η έκβαση του πολέμου ήταν αβέβαιη και θα μπορούσαν να νικήσουν οι Κεντρικές Δυνάμεις. Δεδομένης της κυριαρχίας της Αγγλίας στην ανατολική Μεσόγειο, και παρά τους δεσμούς του με τη Γερμανία, ο Κων/νος δεν μπορούσε να ζητήσει συμμετοχή στον πόλεμο στο πλευρό των Κεντρικών Δυνάμεων (άλλωστε πολεμά στο πλευρό τους η Οθωμανική Αυτοκρατορία από τον Οκτώβριο του 1914), γι' αυτό έλαβε θέση υπέρ της ουδετερότητας της Ελλάδος. Η *διαφοροποίηση του από την επίσημη γραμμή της ελληνικής κυβέρνησης και η εμμονή του στην ουδετερότητα ήταν απότοκες της ενδοτικής στάσης του Βενιζέλου αναφορικά με την εξωτερική πολιτική*• ο πρωθυπουργός επέτρεπε, *κατά το παρελθόν, στο Γεώργιο να αναμειγνύεται στη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής του ελληνικού βασιλείου, δεδομένων των κοινών φιλοδυτικών (= αγγλόφιλων) αισθημάτων τους*. Σύμφωνα με τον Π. Πετρίδη, το 1914 είχε, μάλιστα, «*κάνει χάρη*» και στον Κων/νο να επιλέξει ως υπουργό Εξωτερικών, το Γ. Στρέιτ, μυστικό σύμβουλο του Κων/νου και φανατικό γερμανόφιλο, γεγονός που ενθάρρυνε το νέο βασιλιά να αξιώνει την καθιέρωση ενός ιδιότυπου πολιτειακού δόγματος, όπου θα νομιμοποιούνταν η άσκηση της εξωτερικής πολιτικής από τον ίδιο. Συνεπώς, ήταν εξαιρετικά δύσκολο για τον Ελ. Βενιζέλο να πείσει τον Κων/νο για την ορθότητα της δικής του επιλογής, από τη στιγμή που και οι δικές του υποχωρήσεις είχαν διαμορφώσει αυτό το πολιτικό κλίμα.

Β) Δυστυχώς, η εμμονή του Κων/νου στην ουδετερότητα τον οδήγησε να δράσει με τρόπο που υπέσκαπτε τα θεμέλια του πολιτικού συστήματος: ανέπτυξε μυστική διπλωματία, εν αγνοία της κυβέρνησης, καταφεύγοντας ακόμη και σε παράνομα μέσα (π. χ. παράδοση απόρρητων διπλωματικών εγγράφων στους Γερμανούς). Το 1915 προκάλεσε δύο φορές την παραίτηση της κυβέρνησης.

Στις εκλογές που προκηρύχθηκαν, μετά τη δεύτερη παραίτηση του Βενιζέλου, δεν συμμετείχαν οι Φιλελεύθεροι, καθώς θεωρούσαν την ενέργεια του βασιλιά ως παραβίαση του συντάγματος, *πληροφορία που επιβεβαιώνεται από το τρίτο παράθεμα. Κατά το Γ. Μαυρογορδάτο, μολονότι η νίκη των φιλοβασιλικών δεν μπορεί να θεωρηθεί επιτυχία, οι Φιλελεύθεροι διέπραξαν ένα τεράστιο πολιτικό σφάλμα, καθώς απώλεσαν τη δυνατότητα να εκπροσωπούνται στο Κοινοβούλιο και να έχουν λόγο στο πολιτικό γίγνεσθαι*. Εκδηλώσεις βίας και φανατισμού δημιούργησαν χάσμα ανάμεσα στις δύο παρατάξεις και κυριάρχησε το μίσος. Όποιος ήταν κατά του πολέμου, κινούσε αμέσως την υποψία στους Βενιζελικούς ότι ήταν κατά της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, κατά των εθνικών συμφερόντων. Οι Αντιβενιζελικοί έβλεπαν στο πρόσωπο των Βενιζελικών βίαιους πράκτορες της Αντάντ, που μάχονταν το βασιλιά, κατέστρεφαν την ενότητα του έθνους και έθεταν σε κίνδυνο το κράτος. *Πιο συγκεκριμένα από τους πρώτους μήνες της θητείας της νέας κυβέρνησης, ο υπουργός εσωτερικών Δ. Γούναρης αποκάλυπτα άσκησε ωμή βία σε βάρος των βενιζελικών, απαγορεύοντας τους ακόμη και να πραγματοποιούν διαλέξεις σε κλειστούς χώρους*. Τα δύο κόμματα διέφεραν όλο και λιγότερο μεταξύ τους στην πολιτική πρακτική και την προπαγάνδα, παράλληλα όμως όλο και περισσότερο ενισχυόταν ο διπολισμός. Στα μέσα του 1916 το κοινοβούλιο χάθηκε οριστικά από το προσκήνιο. Το κλίμα της εποχής επέτρεψε να συμμετάσχουν στη διαμάχη και στρατιωτικοί, οι οποίοι δημιούργησαν δύο

οργανώσεις αντίθετες μεταξύ τους, ανάλογα με το αν τα συμφέροντα κάθε ομάδας εξυπηρετούνταν από τον πόλεμο ή την ουδετερότητα. *Ενδεικτική της έξαρσης των παθών ήταν η συγκρότηση των Επιστράτων από αποστρατευμένους εφέδρους (την αποστράτευση των εφέδρων είχε απαιτήσει η Αντάντ) με πρωτοβουλία του Γενικού Επιτελείου και προσωπικά του Μεταξά. Οι Επίστρατοι, αφοσιωμένοι στο Στέμμα, από τη μια προχώρησαν σε βιαιοπραγίες και τρομοκράτηση των Βενιζελικών, από την άλλη μεθόδευαν την πολιτική τους απομόνωση στις επαρχίες, παρεμποδίζοντας ταυτόχρονα την κυκλοφορία του βενιζελικού τύπου. Μέσα σε αυτές τις συνθήκες η όποια αντίδραση των Φιλ/ρων ήταν ιδιαίτερα μικρή και περιορισμένη στα όρια των αστικών κέντρων. Είναι αυτονόητο πως το εκρηκτικό αυτό κλίμα προκαλούσε δυσφορία και αγανάκτηση στον Ελ. Βενιζέλο, ο οποίος από το καλοκαίρι του 1916 πέρασε στην «αντεπίθεση»• «η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι» ήταν η ανεμπόδιστη κατάληψη της Αν. Μακεδονίας από το βουλγαρικό στρατό, η άφιξη του στην Καβάλα στις 30 Αυγούστου 1916 και η παράδοση του Δ' Σώματος στρατού της περιοχής στους Γερμανούς. Ο Βενιζέλος συνειδητοποίησε ότι κινδύνευε η εδαφική ακεραιότητα της χώρας και τα κεκτημένα των Βαλκανικών πολέμων, οπότε κινητοποιήθηκε άμεσα. Στις 12 Σεπτεμβρίου ξεκίνησε για τα Χανιά, όπου την επόμενη μέρα πραγματοποιήθηκε ένοπλο συλλαλητήριο με αποτέλεσμα την ίδρυση της «Προσωρινής Κυβέρνησης του Βασιλείου της Ελλάδος», που αποτελούνταν από τον Ελ. Βενιζέλο και το ναύαρχο Π. Κουντουριώτη. Λίγο αργότερα προσχώρησε σ' αυτήν και ο στρατηγός Π. Δαγκλής. Ήδη με την πρώτη προκήρυξη της η τριανδρία νομιμοποιούσε τις μέχρι τότε ενέργειες της, καθορίζοντας το πλαίσιο δράσης της. Ειδικότερα, διευκρινιζόταν πως από τη στιγμή που το κράτος δεν εκτέλεσε τα καθήκοντα του, προδίδοντας το ίδιο το έθνος και θέτοντας εν αμφιβόλω τα κυριαρχικά του δικαιώματα στα όρια της ελληνικής επικράτειας, ήταν λογικό επακόλουθο το έθνος να αναλάβει το έργο, που έπρεπε να έχει επιτελέσει το κράτος. Έτσι, ορίστηκε ο Εθνικός διχασμός ως αντιπαράθεση ανάμεσα στο Κράτος του Κων/νου και το Έθνος ως ευρύτερο σύνολο εκπροσωπούμενο από το Βενιζέλο. Το παραπάνω γεγονός πυροδότησε ραγδαίες εξελίξεις• νησιά του Αιγαίου και Κρήτη προσχώρησαν στη νέα κυβέρνηση, που εγκαταστάθηκε στις 26 Σεπτεμβρίου του 1916 στη Θεσσαλονίκη, αναλαμβάνοντας και την ηγεσία του κινήματος των φιλοβενιζελικών αξιωματικών της Εθνικής Άμυνας, που είχε εκδηλωθεί στην πόλη τον Αύγουστο. Οι συγκρούσεις πήραν σταδιακά διαστάσεις εμφυλίου πολέμου. Οι Αντιβενιζελικοί άσκησαν τρομοκρατία στους αντιπάλους, ενώ ο Βενιζέλος κήρυξε έκπτωτο το βασιλιά, ο οποίος υπό την πίεση της Αντάντ εγκατέλειψε το θρόνο και τη χώρα. Οι Φιλελεύθεροι ανέλαβαν στην Αθήνα τη διακυβέρνηση και κήρυξαν τη χώρα σε κατάσταση πολιορκίας. Ο εθνικός διχασμός εξαπλώθηκε στο στράτευμα, καθώς ευνοήθηκαν οι αξιωματικοί της οργάνωσης «Εθνική Άμυνα» εις βάρος άλλων. Η κυβέρνηση παρέτεινε τη θητεία της Βουλής, παρά την πίεση που ασκούσαν τα κόμματα της αντιπολίτευσης.*

(Επίλογος) Η κυβέρνηση των Φιλελευθέρων οδήγησε την Ελλάδα στον πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ, αποσκοπώντας, όπως προαναφέρθηκε, στην ικανοποίηση εθνικών διεκδικήσεων. Οι Αντιβενιζελικοί διαφωνούσαν και παρακολουθούσαν με δυσαρέσκεια τις

εξελίξεις, καθώς τάσσονταν υπέρ της διατήρησης των εκτός Ελλάδος ελληνικών πληθυσμών και υπέρ της ευκαιριακής προσάρτησης εδαφών χωρίς κίνδυνο.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ : ΜΠΟΥΓΙΑ ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ

